

RESTAURATIE EN HERBESTEMMING VAN KASTEEL HACKFORT TE VORDEN

Beschrijving van de werkzaamheden

23 december 2016

Inleiding

Kasteel Hackfort is een bijzonder kasteel dat vanaf de 14e eeuw tot de 19e eeuw tot ontwikkeling is gekomen. Van verdedigbaar kasteel voor de leenheer van de graaf van Gelre is het kasteel in de 17e eeuw omgebouwd tot buitenhuis. In de 19e eeuw is het kasteel verbouwd tot een sober landhuis omringt door een uitgestrekt nutslandgoed.

De ontwikkeling van kasteel Hackfort

Na het overlijden van de laatste bewoners is het kasteel via een legaat in het bezit gekomen van Natuurmonumenten. Vanaf 1981 voert Natuurmonumenten benodigde aanpassingen door, waaronder de renovatie van het kasteel tot woonappartementen, de restauratie van de watermolen en het herstel van de moestuin. De jacht, voorheen een economische pijler voor het landgoed, wordt afgeschaft. In plaats daarvan richt Natuurmonumenten zich op het beleefbaar maken van het landgoed. Er komen meer toeristen en recreanten op het landgoed.

In de afgelopen eeuwen is er altijd een sterke relatie geweest tussen landgoed en het kasteel. Met de bewoning van de huurappartementen sinds 1983 is hierin een breuk gekomen. Hierdoor is de wisselwerking tussen kasteel en landgoed vervallen; het kasteel is niet meer het kloppend hart van het landgoed.

Wat niet is veranderd, is dat het kleinschalige cultuurlandschap de drager is van een grote biodiversiteit. Het oorspronkelijke coulisselandschap in combinatie met de historische gebouwen, blijven de dragers van de biodiversiteit en de beleving voor bezoekers. Samen met boeren, ondernemers en de vele vrijwilligers wil Natuurmonumenten invulling geven aan het rentmeesterschap om dit waardevolle erfgoed in stand te houden. In lijn hiermee wil Natuurmonumenten de eeuwenoude relatie tussen landgoed en kasteel weer beleefbaar maken in het kasteel. De nieuw beoogde functies in het kasteel maken dat mogelijk.

Doelstelling

Het bijzondere kasteel, dat is aangemerkt als rijksmonument (monumentnummer: 527365), is op dit moment helaas niet toegankelijk voor publiek. Tevens is Hackfort niet toegankelijk voor minder validen. Daarnaast is het interieur van het pand (zoals schilderwerk, vloeren, plafonds) aan restauratie en renovatie toe en moeten installaties en toiletvoorzieningen aan de huidige normen worden aangepast. Ten slotte zijn de voormalige kostendragers jacht en landbouw minder relevant geworden voor de instandhouding van Hackfort.

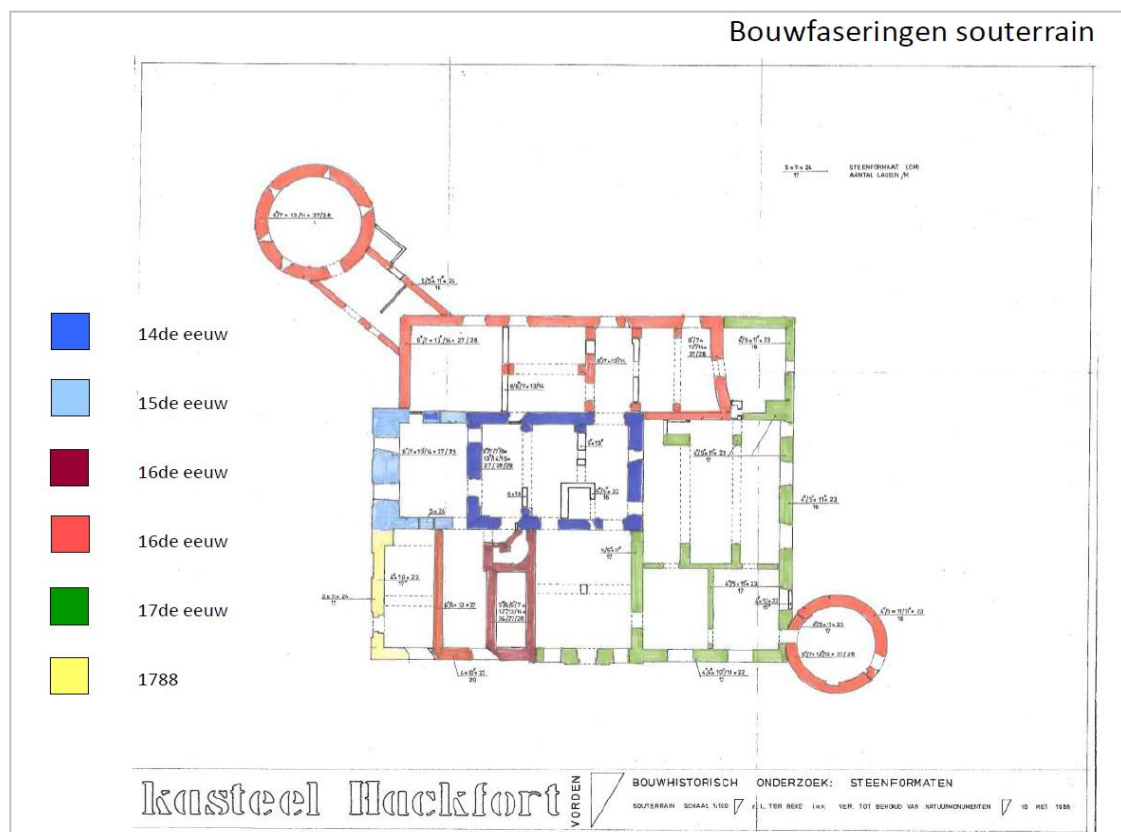
Sinds 1981 zijn verschillende appartementen in het kasteel verhuurd. Het permanent verhuren van de appartementen gaat niet goed samen met de ambitie om het kasteel meer open te stellen voor bezoekers. Ook ligt Hackfort in een krimpregio, waardoor het risico steeds groter wordt dat er leegstand kan optreden.

Met dit plan wordt het interieur van het kasteel gerestaureerd. De intrinsieke waarde wordt daarmee vergroot. De woonappartementen worden ingericht als recreatieappartement om een duurzamer gebruik zeker te stellen. Deze recreatieve invulling van het gebruik van het kasteel sluit beter aan bij de economische context van de regio, waar toerisme steeds belangrijker wordt. De beoogde ontwikkeling levert meer werkgelegenheid op. Bij de werkzaamheden zullen leerlingen en vrijwilligers worden ingezet. Hiermee wordt het complex gerevitaliseerd en neemt de maatschappelijke en economische betekenis van Hackfort toe.

Tevens wil Natuurmonumenten het kasteel beter toegankelijk maken voor rondleidingen, bijeenkomsten, recepties en als startpunt voor excursies over het landgoed. In een opengesteld, mooi gerestaureerd en toekomst bestendig kasteel kan de geschiedenis van Hackfort goed verteld worden en kan het kasteel weer het kloppend middelpunt worden van het landgoed. Het ontwerp is in een vooroverleg in het planoverleg met de gemeente, provincie en het rijk afgestemd.

De doelstellingen van Natuurmonumenten voor de toekomstige invulling van het kasteel zijn:

- ❖ Het beleefbaar houden van het kasteel en het vertellen van het '*Verhaal van Hackfort*'. Op gezette tijden wordt het kasteel opengesteld voor publiek, waarbij het souterrain geschikt wordt gemaakt om de geschiedenis te vertellen. Daarnaast is het mogelijk de Van Westerholtzaal en andere ruimten in het kasteel te huren of het gehele kasteel te gebruiken.
- ❖ Het versterken van de intrinsieke waarde van het kasteel en het behouden van de cultuurhistorische waarden van het kasteel en de kern van het landgoed. Ook het behouden van het karakter van het kasteel en het omliggende landgoed is belangrijk.
- ❖ Bij de inhoudelijke kaders een duurzame exploitatie realiseren waarbij voldoende inkomsten gegenereerd worden.

Bouwfaserings in het souterrain

Restauratie en herbestemming

Concreet betekent dit dat het kasteel intern gerestaureerd en gerenoveerd zal gaan worden. De geschiedenis van het kasteel is met name in het souterrain beleefbaar te maken. De verschillende bouwperiodes zijn nog in de ruimtelijke structuur van het souterrain aanwezig. Op de beletage en de verdieping zijn de verschillende tijdslagen door de 19e-eeuwse interieurafwerkingen moeilijk zichtbaar. Om het kasteel beter toegankelijk te maken en het verhaal over de geschiedenis van het kasteel te vertellen zijn enkele bouwkundige aanpassingen nodig

- ❖ Toegankelijk maken van het kasteel voor minder validen (extra entree, realisatie nieuwe lift en trap in traptoren en vernieuwen en verplaatsen toiletgroep met minder validen toilet).
- ❖ Vergroting beleefbaarheid souterrain als historische kern van het kasteel.
- ❖ Inrichting van het souterrain met expositie over de geschiedenis van pand en de familie.
- ❖ Versterken van het karakter van de historische keuken in het souterrain.
- ❖ Het upgraden van de horecakeuken ten behoeve van een betere bediening.

Na de restauratie uit de jaren 80 zijn omwille van de verhuur de historische kamers van het kasteel neutraal afgewerkt. Hierdoor is het historische karakter van het kasteel dat buiten zichtbaar is aan de binnenzijde nauwelijks ervaarbaar. Om het karakter van het kasteel te versterken is het nodig de afwerking en inrichting van de ruimten beter bij het kasteel te laten aansluiten. De historische onderdelen worden hersteld en gerestaureerd. De hal, het trappenhuis, de overloop en de Van Westerholtzaal zijn hierbij van groot belang. Maar ook de minder belangrijke ruimten spelen een belangrijke rol bij de beleving van het kasteel

- ❖ Restauratie plafonds, lambriseringen en traponderdelen van hal, trappenhuis en overloop.
- ❖ Restauratie plafond en terugbrengen wand- en vloerafwerking Van Westerholtzaal.
- ❖ Terugbrengen wandafwerking in overige ruimten.
- ❖ Uitvoering van kleurenonderzoek. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek kunnen de authentieke kleuren in de historisch meest waardevolle ruimten worden teruggebracht. Door een passend en historisch verantwoord kleurgebruik kan het karakter en de beleving van de verschillende vertrekken in het kasteel aanzienlijk worden vergroot.
- ❖ Het herstel van de houten kozijnen en deuren.

De voormalige woonappartementen worden omgevormd tot recreatie appartementen. Hierbij worden de keukens en badkamers uit de jaren 80 vernieuwd en meer in stijl gebracht met het karakter van het kasteel. Tevens wordt ook in deze ruimten de wand-, vloer- en plafondaafwerking hersteld.

- ❖ Toekomst bestendig maken van de appartementen met een functie passend bij de monumentaal karakteristieken van het kasteel. De huidige 4 woonappartementen worden omgevormd tot 5 recreatie appartementen.

Tevens worden de installaties van het kasteel aangepast en vernieuwd. Hierbij spelen de duurzaamheidsmaatregelen een grote rol.

- ❖ Voor het gehele pand geldt dat de installatie technische voorzieningen worden gereviseerd (geaard elektra, brandveiligheidsvoorzieningen, installaties), en geluidsvoorzieningen en veiligheidsvoorzieningen worden aangebracht.
- ❖ Aanpassen energie onzuinige installaties naar een duurzaam installatiesysteem, waaronder het vervangen van de elektrische verwarmingselementen in het souterrain door radiatoren die zijn aangesloten op het cv-verwarmingssysteem dat wordt verwarmd door de houtpelletkachel

en het aansluiten van nieuwe warmwaterboiler in de appartementen met gebruikmaking van de restwarmte van de houtpalletkachels.

Voor de buitenruimte geldt dat de toegankelijkheid van het landgoed en het kasteel vergroot moet worden om het toenemend aantal bezoekers te faciliteren. Hierbij speelt parkeren en de routing een belangrijke rol. In het plan is ernaar gestreefd de voorzieningen zo zorgvuldig en onopvallend mogelijk in de groenaanleg in te passen. Het ontwerp is in een vooroverleg in het planoverleg met de gemeente, provincie en het rijk afgestemd.

- ❖ Aanleg en landschappelijke inpassing tweede parkeerterrein, noodzakelijke faciliteit voor het bezoekers van het kasteel en het kerngebied.
- ❖ Nieuwe wandelroute langs cultuurhistorische elementen (vanaf parkeerterrein).
- ❖ Klein terras op het voorplein en een zitgelegenheid achter het kasteel voor een betere beleving van het gebied.

Werkzaamheden

De werkzaamheden die in het interieur van het kasteel gaan plaatsvinden zijn in een ruimteboek per ruimte beschreven. Dit ruimteboek is vertaald naar een bestek. De bouwkundige wijzigingen zijn in tekeningen bestaande en nieuwe toestand gevisualiseerd. Het werk betreft in grote lijnen:

Souterrain

In de oude kern van het souterrain zijn de fundamenteën en muren van het oude kasteel nog aanwezig. Dit is het oudste deel van het kasteel en nodigt uit tot het vertellen over de ontwikkeling van het kasteel. Hier willen we een doorzicht geven van de totale geschiedenis van het kasteel op het landgoed. De ontwikkeling van ridderkasteel, via buitenhuis tot het huidige nutslandgoed. Zo wordt de historie beleefbaar gemaakt door het souterrain toegankelijk te maken voor de bezoeker.

Zandstenen wapenschilden van de verschillende families die het kasteel bewoond hebben.

De toiletgroep en de garderobe worden verplaatst. Deze verplaatsing heeft een positief effect op de ruimtelijke en cultuurhistorische beleving van de oudere delen van het gebouw.

De dichtgemetselde opening in de muur tussen de twee oudste ruimten wordt weer opengemaakt. Ook de deur tussen de entree en de oude kern wordt weer gebruikt. Hierdoor wordt de oude kern in de routing van het souterrain opgenomen en beter beleefbaar voor de bezoeker. In de oude kern worden historische kenmerken beter zichtbaar gemaakt.

Historische muurwerk van de oudste kern van het kasteel

Zo kunnen de restanten van een historische trap door verplaatsing van de toiletten weer in het zicht worden gebracht en krijgen de oudste ruimten grover stucwerk dan de overige ruimten. In het hele souterrain wordt door vochtbelasting van een te dichte bepleistering het stucwerk van de muren gedrukt. Dit wordt hersteld door gebruikmaking van dampopen en vochtregulerend stucwerk. Tevens worden de elektrische radiatoren vervangen door nieuwe ledenradiatoren, die worden aangesloten op het pelletgestookte verwarmingssysteem van het kasteel.

Het souterrain wordt toegankelijk gemaakt voor minder validen en er wordt een invalide toilet gerealiseerd. De bezoeker komt binnen via de noordtoren. Hier wordt een raam dat vroeger een deur is geweest weer door een deur vervangen. In deze toren wordt tevens een lift naar de beletage en de verdieping gerealiseerd (in afstemming met en met goedkeuring van de RCE en de leden van het Planoverleg Cultuurhistorie Gelderland).

De gewelven worden opgevangen door een ring rondom de lift. Langs de lift komt een nieuwe trap die vanaf het souterrain naar de beletage en de verdieping loopt. De minder valide bezoeker kan via de toren doorgaan naar de overige ruimten in het souterrain. Het nieuwe minder valide toilet wordt in een nieuwe toiletgroep gecombineerd met de overige toiletten. Het hoogteverschil in het souterrain (12cm) wordt in de doorgang tussen ruimte 001 en 002 opgelost door de opstap in de dikte van de muur te wijzigen in een schuin vloervlak.

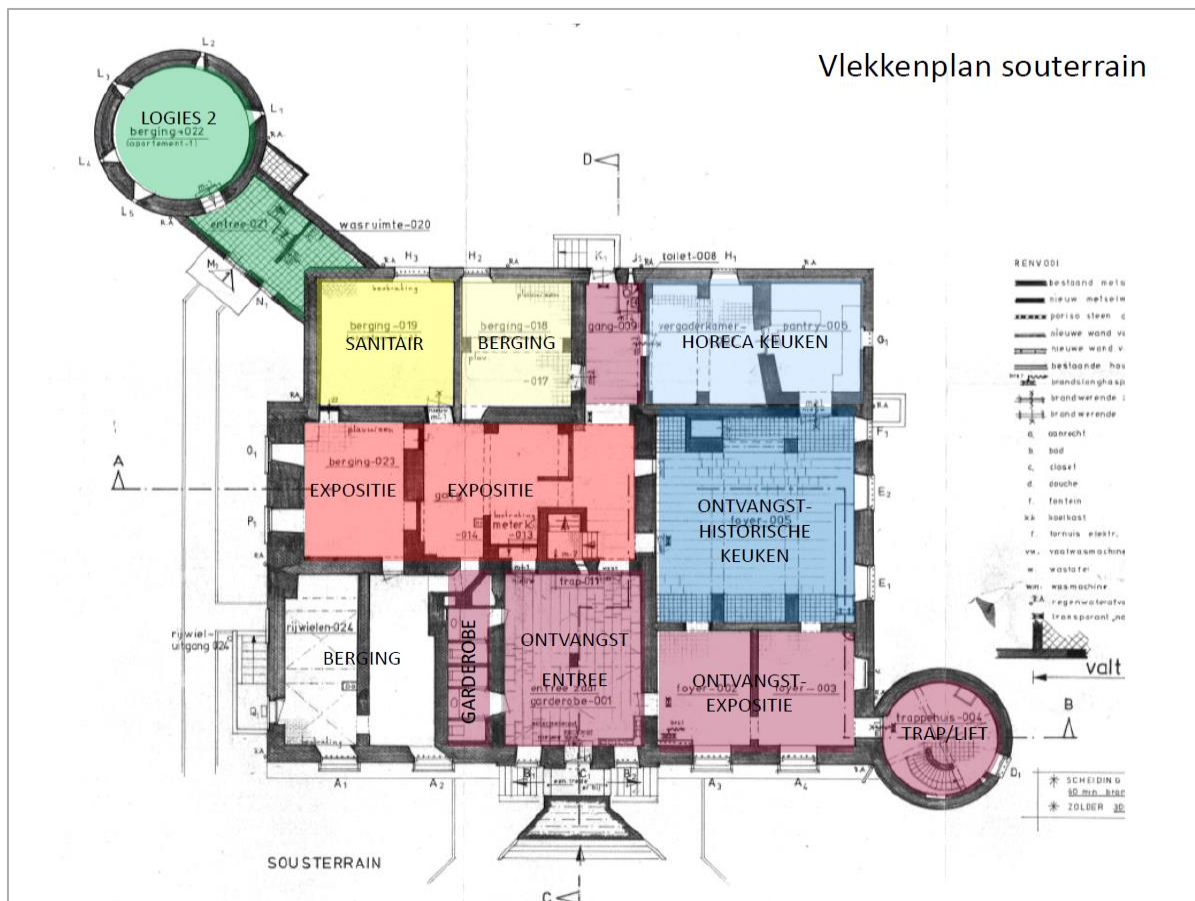
De foyer in de historische keuken heeft in de huidige situatie een overwegend wit met zwarte kleurstelling. Het historische aanrecht valt hierdoor weg tegen de kleur van de gewelven. Op oude foto's is te zien dat het aanrecht oorspronkelijk een donkerder kleurstelling heeft gehad.

Door middel van kleuronderzoek en fotoanalyse zal gezocht worden naar de oorspronkelijke kleurstelling. Door de historische onderdelen te accentueren zal de beleving van de oude keuken als ontvangstruimte en foyer groter worden.

In deze ruimte komt tevens een nieuwe voorzieningen voor het uitserveren van koffie, thee, fris en borrelhapjes voor bezoekers van de informatievoorziening en excursies in het souterrain, danwel voor de bezoeker van activiteiten en bijeenkomsten in de Van Westerholtzaal.

Plattegrond souterrain met vlekkenplan van de nieuwe situatie

Bel-etage

Via de noordtoren in het souterrain en met gebruik van het trappenhuis/de lift kom je op de beletage. Op deze bel-etage bevindt zich de grote “Van Westerholtzaal” de hal met een indrukwekkend trappenhuis en twee vakantieappartementen.

Hal en trappenhuis

De hal en het trappenhuis dateren nog geheel uit het eind van de 19^e eeuw. De vloer van de hal is voorzien van marmer. Langs de wanden zijn houten lambriseringen met kussenpanelen aangebracht. De bordestrap is zeer markant en leidt in een symmetrische opzet vanuit het midden naar de verdieping. De houten cassetteplafonds lopen door in de afwerking van de trappen. Vanuit de hal zijn de omliggende ruimten toegankelijk. De deuren zijn in de lambriseringen opgenomen. De hal en het trappenhuis blijven ongewijzigd. De vloeren, wanden en plafonds worden hersteld. Ook wordt de inrichting weer zoveel mogelijk naar de 19e-eeuwse situatie teruggebracht.

Van Westerholtzaal

Het gebruik van de Van Westerholtzaal wordt geïntensiveerd. De Van Westerholtzaal kan in de toekomst in combinatie met twee kleinere historische kamers gebruikt worden. Daarmee is de zaal multifunctioneel te gebruiken, zoals voor lezingen, muzikuitvoeringen, presentaties, workshops, en vergaderingen, recepties en trouwceremonies.

Natuurmonumenten wil de van Westerholtzaal graag qua inrichting en sfeer meer laten aansluiten bij het historische karakter van het kasteel. Door toepassing van passende wandafwerking en stoffering kan aan de huidige wat kale ruimte meer kwaliteit gegeven worden. Hierbij zal de inrichting en afwerking van de laatste bewoners als leidraad dienen. Dit sluit aan bij de cultuurhistorische waarden van de zaal. In deze ruimte wordt de bestaande vloer geschuurd en voorzien van een nieuw tapijt in historische stijl. Het bestaande stucwerk wordt afgewerkt met behang in historische stijl en het gescheurde plafond van de zaal wordt gerestaureerd. Tevens worden de onbeschilderde houten deuren in de was gezet en krijgt het schilderwerk naar aanleiding van de resultaten van het kleuronderzoek een nieuwe, meer historische kleurstelling.

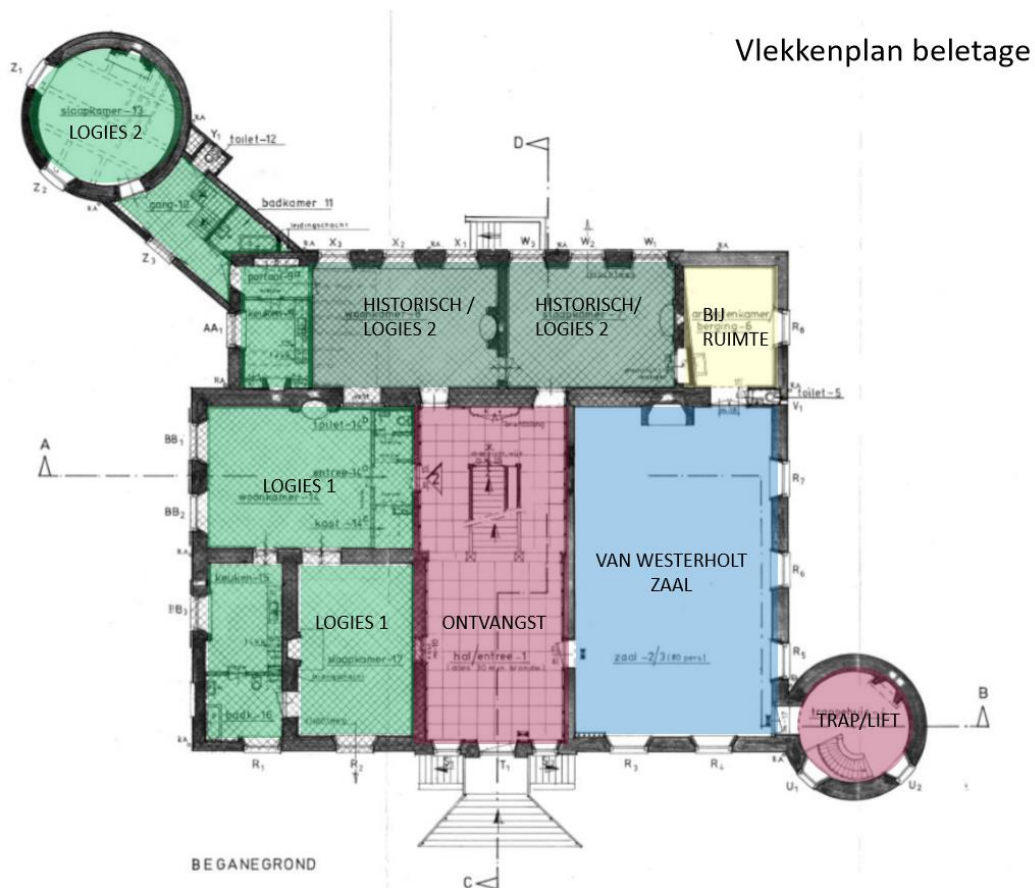
Recreatie appartementen (logies 1).

Het voormalige woonappartement links van het trappenhuis wordt omgevormd tot recreatieappartement. De indeling blijft zoveel mogelijk in stand. De keuken zal verplaatst worden naar de centrale kamer, die wordt ingericht als woon-eetkamer. Omdat deze ruimte is voorzien van een beschilderd plafond en lambriseringen is het entreevolume los gehouden van de wanden en het plafond. Binnen het volume zal de nieuwe keuken worden geïntegreerd. De voormalige keuken wordt ingericht als slaapkamer. Deze heeft nog een historisch gemak. Door de herschikking grenzen beide slaapkamers aan de badkamer, die voorzien wordt van nieuw sanitair, dat meer in overeenstemming is met het karakter van de historische ruimte dan het huidige jaren 80 sanitair. In de verblijfsruimten van het appartement worden de wanden voorzien van een nieuwe wandafwerking in historische stijl en worden de vloeren geschuurd en op kleur gebracht.

Recreatie torenappartementen (logies 2)

Het zogenaamde torenappartement heeft de fraaiste historische ruimten van het kasteel. De twee kamers achter het trappenhuis zullen aan de hand van oude foto's en andere informatie op historische basis met antieke meubels worden ingericht. De historische afwerking van de vloeren, wanden en plafonds worden gerestaureerd. De ruimten worden voorzien van historische wandafwerkingen. Aan de hand van kleuronderzoek zal de historische kleurstelling worden hersteld. De ruimten zijn onderdeel van het recreatieappartement, maar zijn ook in combinatie met de zaal te gebruiken. De huidige keuken heeft een fraaie kastenwand met ingebouwde schouw. Om dit historische element beter tot zijn recht te laten komen wordt het keukenblok vrij in de ruimte geplaatst. De torenkamer wordt als slaapkamer ingericht. De badkamer wordt gerenoveerd en voorzien van nieuwe sanitair. De torenkamer in het souterrain zal gerenoveerd worden en eveneens als slaapkamer worden ingericht. De sfeer van deze slaapkamer krijgt een robuuste uitstraling in lijn met het karakter van het souterrain. Hier wordt een nieuwe badkamer toegevoegd, zodat het grootste appartement van het kasteel het niet alleen met de kleinste badkamer hoeft te doen.

Verdieping

Via de monumentale trap is de overloop op de verdieping te bereiken. De overloop is de centrale ruimte van de verdieping. Vanaf hier zijn alle omliggende ruimten bereikbaar. De indeling is in opzet gelijk aan de indeling van de begane grond. Door de nieuwe lift en nieuwe trap wordt de verdieping ook voor minder valide bezoekers toegankelijk. Op de verdieping worden de twee woonappartementen omgevormd tot recreatieappartementen. Het zakelijk appartement boven de Van Westerholtzaal wordt omgevormd tot algemene woonkamer en keuken van de recreatieappartementen. De ruimte erachter wordt bruidssuite, met een nieuwe badkamer in de hoekkamer.

Overloop

De overloop dateert net als de hal en het trappenhuis uit het eind van de 19e eeuw. De ruimte is nog grotendeels in oorspronkelijke staat. De wanden zijn bepleisterd. De houten vloer is donker gebeitst. Het plafond bestaat uit een blank houten, enkelvoudige balklaag. De overloop wordt gerestaureerd. Alle houten onderdelen worden hersteld en in de was gezet. De oorspronkelijke consoles onder de balken van het plafond, die in de jaren 80 zijn verwijderd en op zolder zijn opgeslagen, worden weer teruggeplaatst.

Zakelijke appartement (algemene ruimten logies en bruidssuite)

Het zakelijke appartement boven de Van Westerholtzaal wordt omgevormd tot algemene verblijfsruimten voor de logies en bruidssuite. De houten wand tussen de voorruimte en achterruimte blijft gehandhaafd. De voorruimte wordt ingericht als zitkamer voor de recreatieappartementen. Via deze ruimte is vanaf de lift en de nieuwe trap in de traptoren de verdieping bereikbaar. De samengestelde balklaag wordt geschilderd en de wanden voorzien van een nieuwe wandafwerking. Achter de houten wand komt een keukenruimte voor de recreatieappartementen. De wand met de bruidssuite wordt geluidswerend aangebracht. Om de deinende vloer boven de zaal, waardoor scheurvorming in het stucplafond van de zaal optreedt, te versterken wordt de vloer met beugels opgehangen aan de moerbalken van de zoldervloer. De beugels worden weggewerkt in de scheidingswand. De Samengestelde balklaag van de bruidssuite wordt geschilderd en de wanden worden voorzien van een wandafwerking in historische stijl.

In de hoekkamer wordt een nieuwe badkamer gecreëerd. De in de jaren 80 aangebrachte keuken wordt hiervoor verwijderd. De badkamer wordt voorzien van sanitair dat in overeenstemming is met de historische ruimte.

Recreatieappartement (logies 3)

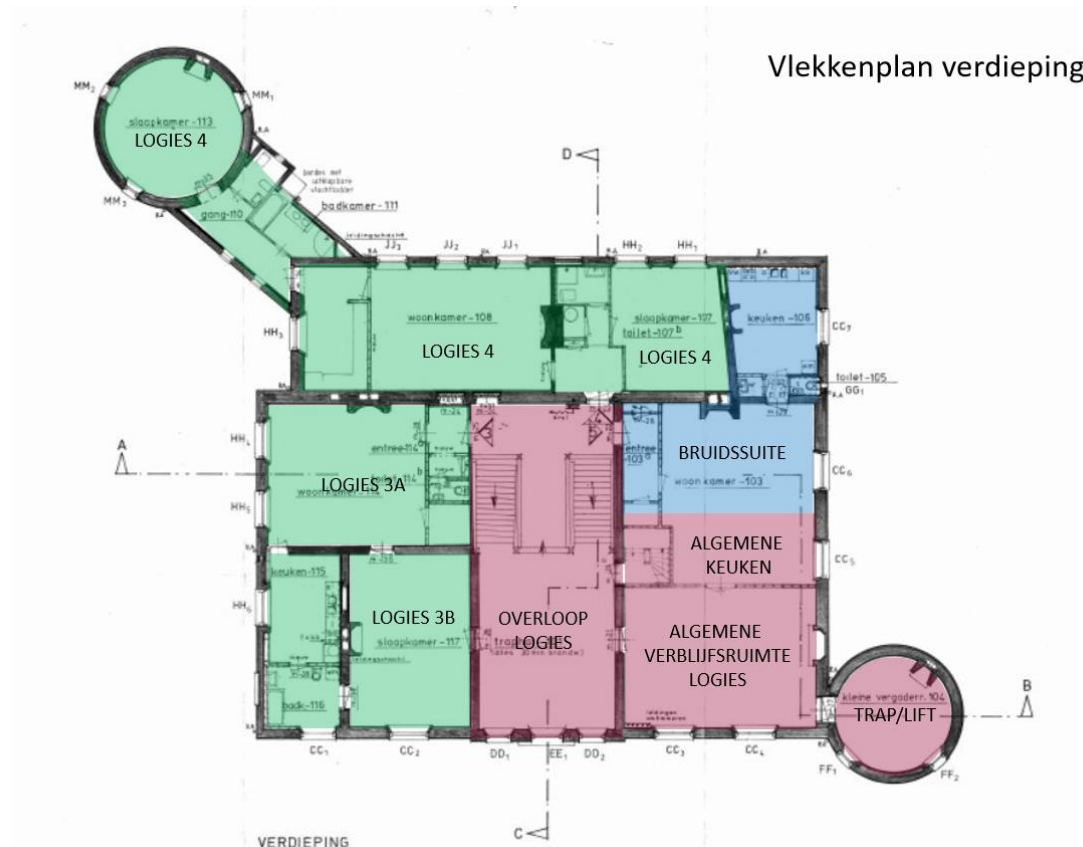
Het voormalige woonappartement links van de overloop wordt omgevormd tot recreatieappartement. De indeling blijft grotendeels in tact, gelijk het onderliggende appartement op de begane grond. De keuken wordt verplaatst in het volume van de entree en de keukenruimte ingericht als slaapkamer. Het sanitair van de badkamer wordt vernieuwd. In de verblijfsruimten van het appartement worden de wanden voorzien van een nieuwe wandafwerking in historische stijl en worden de vloeren geschuurd en op kleur gebracht. De plafonds worden geschilderd.

Torenappartement (logies 4)

De ruimtelijke indeling van het torenappartement op de verdieping blijft ongewijzigd. De slaapkamer blijft gehandhaafd. De samengestelde balklaag wordt geschilderd en de bepleistering van de wanden hersteld. Het sanitair van de kleine badkamer wordt vernieuwd. De woonkamer wordt ook eveneens hersteld en opnieuw geschilderd. De wanden krijgen een afwerking in historische stijl. In de keuken wordt een nieuw vrijstaand keukenblok geplaatst. De slaapkamer in de torenkamer wordt evenals de andere ruimten gerenoveerd. De bepleistering van de wanden worden hersteld en de balklaag geschilderd. Het sanitair van de badkamer en het toilet wordt vernieuwd.

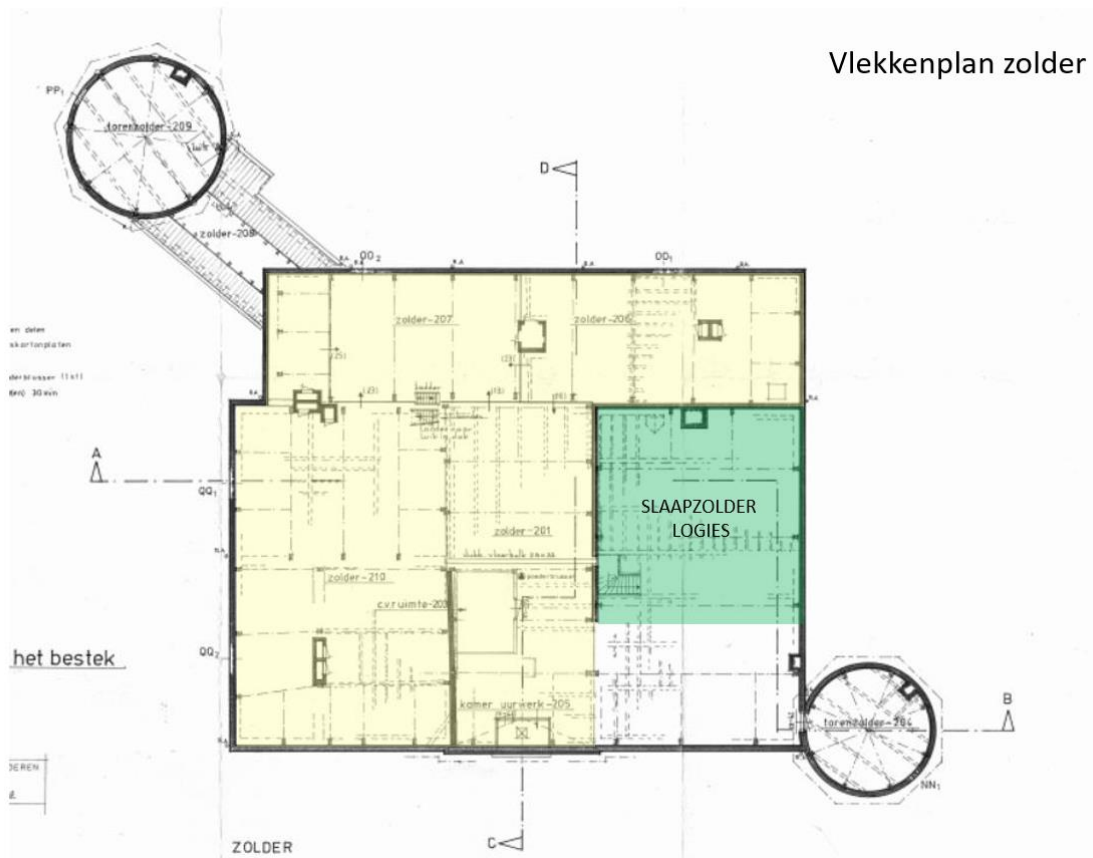
Zolder

Mede vanwege de huisvesting van vleermuizen zal de zolder nu beperkt opengesteld worden. Wel willen we bezoekers aan het kasteel vertellen over deze bewoners Bijvoorbeeld door een bat-detector beschikbaar te stellen aan de gasten van de vakantieappartementen.

Slaapgelegenheid

Als slaapgelegenheid is onderzocht om op de zolder 'slaapboxen' te maken. Door de vleermuizen is realisatie hiervan moeilijk. In overleg met de overheidsinstanties is gekeken om de slaapboxen niet verstrooid over de gehele zolderverdieping te maken, maar ze te concentreren op één zolder. In dit stadium is gebruik van de zolder als slaapgelegenheid echter niet realistisch. Wel worden in de vloeren de installatievoorzieningen voor sanitair opgenomen. Tevens wordt de verouderde en onzuinige luchtbehandelingsinstallatie van de zaal vernieuwd.

Buitenruimte

Landschapsarchitecten bureau SB4 (bureau voor historische tuinen, parken en landschappen) heeft in opdracht van Natuurmonumenten een ontwerp voor de buitenruimte uitgewerkt. Voor dit ontwerp is gebruik gemaakt van de bezoekersstromen van wandelaars, fietsers, automobilisten in de kern van het landgoed. Er wordt een nieuwe parkeerplaats aangelegd die dienst doet voor bezoekers van het kasteel, de horeca in het koetshuis en secundair deels ook voor bezoekers van het landgoed. De bestaande parkeervoorziening blijft gehandhaafd en is bedoeld voor wandelaars op het landgoed. De nieuwe parkeerplaats wordt in een besloten deel en met groen ingepast. Een haag tussen en om de parkeerstroken van bijvoorbeeld meidoorn (eindbeeld 0,5 meter breed en 1,40 meter hoog) en rondom de parkeerplaats verhoogde bermen met bloemrijk gras. De parkeerplaats wordt ontsloten aan de Baakseweg. Het nieuwe parkeerterrein voorziet in 140 parkeerplaatsen. Daarnaast is er overloopruimte voor parkeren bij grotere evenementen. Deze wordt niet ingericht. Het plan voorziet tevens in een cultuurhistorische wandelroute naar het kasteel en koetshuis, elektrisch opladen voor auto's en een terras rond kasteel en horeca.

Naast behoud van de cultuurhistorische bouwelementen, wil Natuurmonumenten via verhalen de historie van het kasteel en landgoed levend houden. Het toegankelijker maken van het kasteel helpt daarbij.